

**KANCELARIA
SENATU**

BIURO ANALIZ, DOKUMENTACJI
I KORESPONDENCJI

Warszawa, 29 lipca 2020 r.

BADK.DPK.133.80.2020 WW

P10-61/20	Data wpływu petycji 8 maja 2020 r.
	Data sporządzenia informacji o petycji 24 lipca 2020 r.

**EMERYTURY Z FUNDUSZU
UBEZPIECZEŃ SPOŁECZNYCH**

TEMAT

**STOSOWANIE TABLIC ŚREDNIEGO DALSZEGO TRWANIA ŻYCIA
PRZY OBLICZANIU EMERYTUR**

WNOSZĄCY PETYCJE: petycja indywidualna

Osoba fizyczna.

PRZEDMIOT PETYCJI:

Podjąć inicjatywę ustawodawczą dotyczącą zmiany ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych, w zakresie stosowania tablic średniego dalszego trwania życia przy obliczaniu emerytur.

UZASADNIENIE WNOSZĄCYCH PETYCJE:

Autor petycji postuluje zmianę sposobu obliczania emerytur dla osób urodzonych po 31 grudnia 1948 r. Podnosi, że dla tych ubezpieczonych, którzy przed dniem wejścia w życie ustawy emerytalnej opłacali składki na ubezpieczenie społeczne ustala się kapitał początkowy. Stanowi on równowartość kwoty „hipotetycznej emerytury” pomnożonej przez 209, tzn. przez wyrażone w miesiącach średnie dalsze trwanie życia ustalone na dzień 1 stycznia 1999 r. dla osób w wieku 62 lat.

Autor petycji stwierdza, że tablice te ustala się wspólnie dla kobiet i mężczyzn oraz wyraża się w miesiącach, dla wieku ubezpieczonego w dniu przejścia na emeryturę, wyrażonego w ukończonych latach i miesiącach. Zgodnie z tablicą ogłoszoną w 2018 r. osobom, które osiągnęły wiek np. 62 lata, przy obliczaniu ich emerytury stosuje się tablice dalszego trwania życia obowiązujące w 2018 r. Emerytura tych osób stanowi równowartość kwoty będącej wynikiem podzielenia podstawy obliczenia emerytury (zwaloryzowany kapitał początkowy i składki na ubezpieczenie emerytalne) przez liczbę miesięcy średniego dalszego trwania życia, tj. powyżej 240 (w 2018 r. - 244,2; w 2020 r. - 243,5), co w opinii autora petycji znacznie obniża wysokość emerytury.

Autor petycji postuluje, „żeby przy obliczaniu tej części (czasem całości) emerytury, którą oblicza się z kapitału początkowego stosować, w celu ustalenia ilości miesięcy średniego dalszego trwania życia tablice, aktualne w dniu 1 stycznia 1999 r., czyli w dniu kiedy wprowadzono kapitał początkowy, obecnie stosuje się tablice aktualne w dniu przejścia na emeryturę. W opinii autora petycji, osobom tym należy przeliczyć emerytury z zastosowaniem tablicy z 1999 r. oraz wyrównać straty, tym którzy otrzymują niższe świadczenia.” Według autora petycji „zmiany długości średniego trwania życia, które nastąpiły po 1998 r. nie powinny mieć żadnego wpływu na wysokość emerytur (hipotetycznych) wypracowanych do końca 1998 r.”

STAN PRAWNY:

Konstytucja RP z dnia 2 kwietnia 1997 r. (Dz. U. Nr 78, poz. 483 ze zm.) stanowi,

że obywatel ma prawo do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy ze względu na chorobę lub inwalidztwo oraz po osiągnięciu wieku emerytalnego. Zakres i formy tego zabezpieczenia określa ustawa (art. 67 ust. 1).

Ustawa z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2020 r. poz. 53 ze zm.) określa warunki nabywania prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń emerytalnego i rentowych, zasady ustalania ich wysokości oraz zasady i tryb przyznawania oraz wypłaty świadczeń.

Świadczenia na warunkach i w wysokości określonych w ustawie przysługują ubezpieczonym jeżeli spełniają warunki do nabycia prawa do świadczeń pieniężnych z ubezpieczeń emerytalnego i rentowych Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (dalej: FUS) oraz członkom rodziny po ubezpieczonym albo po osobie uprawnionej (art. 2 ust. 1).

Ustawa w dziale II „Emerytury” (art. 24-26c) reguluje sprawy emerytur dla ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r.

Urodzeni po 31 grudnia 1948 r. (art. 24 ust. 1) mogą nabyć prawo do emerytury w powszechnym wieku emerytalnym - co najmniej 60 lat dla kobiet i 65 dla mężczyzn - bez względu na staż ubezpieczeniowy. Przepis zawiera wyjątki, umożliwia nabycie prawa do emerytury przed osiągnięciem powszechnego wieku emerytalnego. Dotyczy osób, które spełniają warunki do uzyskania wcześniejszej emerytury, emerytury: nauczycielskiej, kolejowej i górniczej oraz emerytury dla osób zatrudnionych w szczególnych warunkach lub szczególnym charakterze.

Podstawę obliczenia emerytury, o której mowa w art. 24, stanowi kwota składek na ubezpieczenie emerytalne, z uwzględnieniem waloryzacji składek zewidencjonowanych na koncie ubezpieczonego do końca miesiąca poprzedzającego miesiąc, od którego przysługuje wypłata emerytury, zwaloryzowanego kapitału początkowego obliczonego za okres ubezpieczenia przed 1999 r. oraz w przypadku osób, które przystąpiły do otwartych funduszy emerytalnych, kwoty środków zewidencjonowanych na subkoncie (art. 25 ust. 1).

Emerytura stanowi równowartość kwoty będącej wynikiem podzielenia podstawy obliczenia ustalonej w sposób określony wyżej, przez średnie dalsze trwanie życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę danego ubezpieczonego. Wiek ubezpieczonego w dniu przejścia na emeryturę wyraża się w ukończonych latach i miesiącach. Średnie dalsze trwanie życia ustala się wspólnie dla mężczyzn i kobiet oraz wyraża się w miesiącach. Prezes Głównego Urzędu Statystycznego ogłasza w formie komunikatu w Monitorze Polskim, corocznie do 31 marca tablice trwania życia. Tablice te są podstawą przyznawania emerytur na wnioski zgłoszone od 1 kwietnia do 31 marca

następnego roku kalendarzowego. Jeżeli jest to korzystniejsze dla ubezpieczonego, do ustalenia wysokości emerytury stosuje się tablice trwania życia obowiązujące w dniu, w którym osiągnął wiek emerytalny 60 lat dla kobiet i 65 lat dla mężczyzn (art. 26).

Prezes GUS w komunikacie z dnia 25 marca 2020 r. (M. P. poz. 326) ogłosił tablicę średniego dalszego trwania życia kobiet i mężczyzn - załącznik do komunikatu.

Kapitał początkowy ustala się dla ubezpieczonych urodzonych po 31 grudnia 1948 r., którzy przed 1 stycznia 1999 r. opłacali składki na ubezpieczenie społeczne lub za których składki opłacali płatnicy składek (art. 173 ust. 1). Stanowi on równowartość kwoty obliczonej według zasad art. 174 pomnożonej przez wyrażone w miesiącach średnie dalsze trwanie życia ustalone wspólnie dla mężczyzn i kobiet i wyrażone w miesiącach dla osób w wieku 62 lat. Jego wartość ustala się na dzień wejścia w życie ustawy (art. 173 ust. 2 i 3).

Kapitał początkowy (art. 174) ustala się na zasadach określonych w art. 53 z uwzględnieniem ust. 2-12. Przy ustalaniu kapitału początkowego i obliczaniu jego wysokości uwzględnia się po 1,3% podstawy wymiaru za każdy rok składkowy oraz po 0,7% za lata nieskładkowe przebyte przed 1 stycznia 1999 r. Podstawę wymiaru kapitału początkowego ustala się zgodnie z art. 15 i 16, art. 17 ust. 1 i 3 oraz art. 18, zaś okres kolejnych 10 lat kalendarzowych ustala się z lat przed 1 stycznia 1999 r.

Podstawę wymiaru kapitału początkowego stanowi przeciętna podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe lub społeczne w kolejnych 10 latach kalendarzowych, wybranych przez zainteresowanego z ostatnich 20 lat kalendarzowych przed 1 stycznia 1999 r. Wysokość wskaźnika służącego do obliczenia podstawy wymiaru tego kapitału ustala się na zasadach określonych w art. 15 ust. 4 i 5. Ostatecznie podstawa stanowi wynik pomnożenia wskaźnika wysokości podstawy przez kwotę bazową. Wskaźnik wysokości wymiaru podstawy kapitału początkowego nie może być wyższy niż 250%. Do obliczenia przyjmuje się kwotę bazową wynoszącą 100% przeciętnego miesięcznego wynagrodzenia w II kwartale kalendarzowym 1998 r. Przy jego obliczaniu część kwoty bazowej wynoszącej 24% tej kwoty mnoży się przez współczynnik proporcjonalny do wieku ubezpieczonego oraz okresu składkowego i nieskładkowego osiągniętego do 31 grudnia 1998 r.

Wzór do obliczenia współczynnika wskazuje art. 174 ust. 8.

PRACE LEGISLACYJNE:

W IX kadencji Senatu Komisja Praw Człowieka, Praworządności i Petycji 30 stycznia 2018 r. rozpatrzyła petycję (**P9-43/17**), powiązaną z prezentowaną petycją, dotyczącą zmiany ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń

Społecznych, w zakresie sposobu określania średniego dalszego trwania życia przy obliczaniu emerytur.

Senatorowie wysłuchali stanowiska przedstawiciela Departamentu Ubezpieczeń Społecznych Ministerstwa Rodziny Pracy i Polityki Społecznej, który stwierdził, że resort nie przychylił się do argumentów podniesionych w petycji.

Senatorowie w głosowaniu zdecydowali o niepodejmowaniu prac nad petycją.

DZIAŁANIA POWIĄZANE:

Interpelacja nr 26823 do Ministra Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w sprawie niespójności przepisów dotyczących naliczania kapitału początkowego oraz ustalania wysokości świadczenia emerytalnego. W odpowiedzi z 13 listopada 2018 r. wskazano, m.in., że zgodnie z ustawą o emeryturach i rentach z FUS emeryturę ubezpieczonych, urodzonych po 1948 r. (*objętych nowym, zreformowanym systemem emerytalnym*) stanowi kwota będąca wynikiem podzielenia podstawy obliczenia przez średnie dalsze trwanie życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę danego ubezpieczonego. Średnie dalsze trwanie życia służy wyłącznie do obliczenia emerytury, nie określa jak długo będzie ona wypłacana, ponieważ jest świadczeniem dożywotnim.

Resort stwierdził, że kapitał początkowy stanowi odzwierciedlenie składek na ubezpieczenia społeczne odprowadzanych przed ich indywidualnym ewidencjonowaniem na koncie ubezpieczonego. Chodzi o odtworzenie teoretycznej składki na ubezpieczenie, tak by wysokość emerytury wyliczonej na podstawie art. 26 uwzględniała okresy ubezpieczenia danej osoby przed 1 stycznia 1999 r. W myśl art. 173 ust. 2 kapitał początkowy stanowi równowartość kwoty obliczonej według zasad określonych w art. 174, pomnożonej przez wyrażone w miesiącach średnie dalsze trwanie życia ustalone zgodnie z art. 26 ust. 3 dla osób w wieku 62 lat. Osoba, która podlegała ubezpieczeniom społecznym przed 1 stycznia 1999 r., ma zatem policzoną wartość tzw. hipotetycznej emerytury, jaką dostałaby, gdyby w momencie wprowadzenia życie reformy emerytalnej, tj. 1 stycznia 1999 r., miała już uprawnienia emerytalne. Wartość emerytury jest następnie pomnożona przez 209, tzn. przez średnie dalsze trwanie życia ustalone na 1 stycznia 1999 r. dla osób w wieku 62 lat (wspólnie dla kobiet i mężczyzn). Uzyskana kwota tego kapitału jest zapisywana na indywidualnym koncie ubezpieczonego, a następnie cyklicznie waloryzowana, analogicznie jak składki na ubezpieczenie emerytalne zewidencjonowane na koncie ubezpieczonego z tytułu pracy wykonywanej po 1998 r. Kapitał ten jest ustalany na 1 stycznia 1999 r. niezależnie od tego, kiedy zostanie złożony wniosek o jego ustalenie.

Resort podkreślił, że kapitał początkowy jest składnikiem podstawy obliczenia

emerytury według nowych zasad, a nie samoistnym świadczeniem, dlatego ustawodawca miał prawo uznać, że - bez względu na płeć ubezpieczonego - do ustalenia kwoty kapitału przyjmuje się średnie trwanie życia osoby w wieku 62 lat, a nie wiek emerytalny. Ustalany jest zawsze na 1 stycznia 1999 r., dlatego do jego obliczenia przyjmuje się średnie dalsze trwanie życia 62-letniej osoby ustalone na 1 stycznia 1999 r., czyli 209 miesięcy. Jego wartość nie podlega uaktualnieniu ze względu na zmieniającą się średnią długość życia osób w wieku 62 lat i starszych.

Interpelacja nr 3776 do resortu rodziny w sprawie wskaźnika długości dalszego trwania życia stosowanego przez Zakład Ubezpieczeń Społecznych. W odpowiedzi z 23 kwietnia 2020 r. resort podniósł m.in., że tablice dalszego trwania życia ogłaszane przez Prezesa GUS obrazują przewidywane dalsze trwanie życia w miesiącach dla określonej grupy osób w określonym wieku oraz w danym okresie. Należy podkreślić, że wartości te zmieniają się corocznie na podstawie rzeczywistej umieralności z roku poprzedniego i oznaczają, że jeżeli proces wymieralności przebiegałby tak, jak w danym roku oraz osoba osiągnęłaby określony wiek, to ma szansę przeżyć tyle miesięcy, ile podano w tablicy.

Komunikat Prezesa GUS zawiera przeciętne trwanie życia dla osób w wieku 30-90 lat. W każdej komórce tabeli podana liczba przedstawia przeciętne dalsze trwanie życia osoby w wieku określonym poprzez nagłówki wiersza i kolumny. Interpretacja podanych wielkości jest następująca: jeśli proces wymieralności przebiegałby tak, jak w danym roku oraz jeśli osoba osiągnęła wiek x lat i y miesięcy to ma szansę przeżyć tyle miesięcy ile podano - w odpowiedniej dla tego wieku - komórce tabeli. Czytając tablicę przeciętnego dalszego trwania życia należy pamiętać, że każda podana w niej wielkość jest obwarowana dwoma warunkami - utrzymania schematu umieralności na poziomie z danego roku oraz dożyciem do wskazanego wieku. Intuicyjnie jest zrozumiałe, że do celów emerytalnych potrzebne jest oszacowanie lat pozostałych do przeżycia, a nie warunki wymierania.

Wykorzystanie modeli umieralności do celów emerytalnych jest powszechną praktyką. W krajach o ustabilizowanych warunkach polityczno-społecznych metodologia tego typu pozwala na dobre oszacowanie umieralności populacji. Istnienie długoletnich tradycji w zakresie statystyki zgonów daje możliwość wykorzystania złożonych modeli, pozwalających na sporządzanie perspektywicznych - a nie krótkookresowych - wskaźników długości dalszego życia populacji.

Resort odniósł się też do kwestii wątpliwości co do właściwego stosowania wskaźników dalszego trwania życia przez ZUS przy obliczaniu wysokości emerytur

i podkreślił, że należy szczególnie zwrócić uwagę na sformułowanie „średnie dalsze trwanie życia dla osób w wieku równym wiekowi przejścia na emeryturę danego ubezpieczonego”. Definiuje ono jednoznacznie, że do obliczenia emerytury stosuje się wskaźnik dalszego trwania życia dla wieku równego wiekowi przejścia na emeryturę, tj. np. dla osoby 65 letniej stosuje się wskaźnik dla 65 lat wynoszący 217,6 miesięcy. Oznacza on, że osoba w wieku 65 lat przeciętnie będzie jeszcze żyła przez 217,6 miesięcy, czyli przeciętnie dożyje wieku 83 lat.

Resort poinformował, że parametr średniego dalszego trwania życia stosowany w formule emerytalnej, jest najlepszym z dostępnych parametrów opisujących czas, przez jaki ubezpieczony przechodzący na emeryturę przeciętnie będzie pobierał świadczenie.

INFORMACJE DODATKOWE:

Do pojęć używanych w statystyce należą tablice trwania życia, składają się z kilku funkcji względem wieku, związanych ze sobą matematycznie (m.in. liczba dożywających, liczba zmarłych, prawdopodobieństwo zgonu, przeciętne dalsze trwanie życia), określających teoretyczny proces wymierania populacji w miarę jej starzenia się (Jerzy Z. Holzer „Demografia”, PWE Warszawa). Wartości tych funkcji oblicza się na podstawie liczby zgonów i liczby ludności według płci i wieku, w danym okresie (przeważnie roku). Tablice trwania życia wykorzystywane są przez demografów oraz socjologów, a także przez instytucje ubezpieczeniowe. Służą również do oceny stanu zdrowia ludności. Dzięki obserwacji trendów umieralności na podstawie tablic trwania życia możliwe jest prognozowanie demograficzne.¹

OPRACOWAŁA

Wanda Wójtowicz

WICEDYREKTOR

Danuta Antoszkiewicz

---

¹<https://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/528,pojecie.html>